

Справы яго, як і родная мова, будуць жыць вечно

У Браг'шскаму раёне ёсць веска Зарэчча, у якой 7 красавіка 1930 года нарадзіўся вядомы настаўнік, метадыст, вучоны. Пасля Вялікай Айчыннай вайны па заканчэнні Мазырскага педагагічнага вучылішча ў родныя мясціны прыехаў 19-гадовы юнак Васіль Протчанка, каб працаваць настаўнікам у Катловіцкай пачатковай школе. На гэтым, першым, этапе жыцця здольнага маладога настаўніка адразу заўважылі і дадалі магчымасць развіць свой талент, самавызначыцца і самарэалізавацца ўдалейшым.

Пройдзем разам з вамі, паважаныя калегі, па яго жыццёвым і творчым шляху. Другі этап пачаўся ў маладога настаўніка, калі яму ў 20 гадоў прапанавалі адказную пасаду намесніка дырэктара Брагшскага дзяржаўнага дома. Любоў да дзяцей, што засталіся без бацькоў, клопат аб іх давалі становіцца ўдзяльным і сумесным дзеяннем дырэктару, выхавацелю і сябрам. Дзеці шроты адчувалі цяпло, сардэчнасць і гуманнасць навакольных людзей.

Багатым на падзеі быў трэці этап у жыцці Васіля Протчанкі як афіцыйнага службоўца ў Савецкай Арміі, працу намеснікам дырэктара па вучэбна-выхаваўчай рабоце ў Зарэчскай сямігадовай школе, у Савіцкай сярэдняй школе, вучобу ў Мазырскаму дзяржаўнаму педагагічным інстытуту, дырэктарства ў брагшскай сярэдняй школе № 1.

Чацвёрты этап стаў часам уваходжання сельскага настаўніка-практыка ў педагагічную навуку. В.У.Протчанка скончыў аспірантуру ў Беларускім дзяржаўным універсітэце, працаваў намеснікам дэкана падрыхтоўчага факультэта для замежных грамадзян, выкладчыкам і дэканам філалагічнага факультэта Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута, загадчыкам кабшэты

беларускай мовы і літаратуры Мінскага абласнога інстытута удасканалення настаўнікаў.

На пятым этапе праходзіў актыўная самарэалізацыя вопытнага настаўніка, выкладчыка, Кіраўнік у сферы педагагічнай навукі Звыш 30 гадоў В.У.Протчанка прысвяціў працы навукоўца: ад пасады загадчыка лабараторыі, аддзела метадычнага выкладання моў да загадчыка аддзялення дыдактыкі і галоўнага навуковага супрацоўніка Навукова-даследчага інстытута педагогаў, НКІ быў пераўтвораны ў Беларускі навукова-даследчы інстытут адукацыі (1990), потым у Нацыянальны інстытут адукацыі (1993).

Трэба адзначыць, што ўсе гэтыя пасады не перашкаджалі энэргічнаму і вопытнаму вучонаму займацца ўласным педагагічным даследаванням Цэнтральнае месца ў іх займае родная беларуская мова як багаты і неад'емны кампанент нацыянальнай культуры і унікальны феномен культуры сусветнай, як магутны сродак выхавання асобы. В.У.Протчанка распрацоўвае тэарэтыка-метадавыя і метадычныя падыходы да разумення беларускай мовы ў кантэксце айчыннай культуры, да метадычнага выкладання. На гэтым этапе беларускі

вучоны спачатку абарашу у Маскве кандыдацкую дысертацыю «Обучение лингвистическому анализу на материале словосочетаний белорусского языка в VII классе» (1980), а потым і доктарскую — «Многоаспектный лингвистический анализ в теории и практике обучения синтаксису белорусского языка в средней школе» (1990).

Васць Ульянавіч не кабшэтны навуковец. Кожнае палажэнне і вышкі сеаіх навуковых даследаванняў апрабiраваў і укараняў у практыку. З гэтай мэтай навуковую дзейнасць ён аргашна сумяшчаў з працай у школах, інстытутах удасканалення настаўнаў, на кафедры рыторыка і методыш выкладання мовы і лiтаратуры Беларускага дзяржаўнага ушверсітэта. Аб актуальных праблемах методыкi навучання беларускай мове пастаянна дакладваў на метадалагчных семшарах, міжнародных і рэспубліканскіх тэарэтычных і навукова-практычных канферэнцыях.

У вышкі глыбокай і паслядоўнай навукова-метадычнай работы з'явіўся як змястоўныя тэарэтычныя працы, так і разнастайныя праграмы, падручніш, вучэбныя дапаможнікi, метадычныя рэкамендацыі, распрацоўкi і парады для настаўнаў і вучняў сярэдняй школы, студэнтаў і выкладчыкаў фшалагчных факультэтаў вышэйшых навучальных устаноў, для слухачоў устаноў паслядыпломнай адукацыі.

На гэтым шкавым і плённым этапе творчага жыцця беларускі вучоны апублікаваў звыш 100 навуковых прац. Адкрыем некаторыя з іх, шырока вядомыя настаўшкам і вучоным:

«Вывучэнне **сіНТаКсіу** у школе: Словазлучэнне. Просты сказ» (1984);

«Шматаспектны аналіз пры вывучэнні **сіНТаКсіу** беларускай мовы» (1987);

«Вывучэнне **сіНТаКсіу** у школе: Складаны сказ» (1989);

«Беларуская мова: Падручніш для 9 класа школ з беларускай мовай навучання» (1998, 1999, 2002);

«Пераказы у пачатковай школе» (1999, у сааўтарстве з Я.М.Лаурэлем) і шш.

Нельга не адзначыць апошнюю манаграфію В.У.Протчанкі «Актуальныя пытанні тэорыі і практыкі навучання беларускай мове» (2001), якая стала вышам яго шматгадовай навуковай дзейнасці. Тут прасочваецца падыход да адукацыі і методыкi выкладання мовы з пазшый Многіх навук — фітсофі, псіхалогіі, педагогіі, сацыялогіі, мовазнаўства. У манаграфіі методыка навучання роднай мове разглядаецца у якасці самастойнай педагогічнай навукі, раскрываюцца яе аб'ект, прадмет і задачы, тэарэтычныя, практычныя і прагнастычныя функцыі. Дыдактыка-метадычныя і аргатзацыйна-педагогічныя пытанні, якая страваны на удасканаленне школьнай моўнай адукацыі, раскрываюцца з функцыянальна-сштাকাчнага, асобна-арыентаванага, матывацыйна-мэтавага падыходу. Такі падыход даволі перспектыўны для вывучэння мовы як узроўневай сістэмы і жывой сацыяльнай з'явы.

Шматгадовая праца беларускага настаўна, метадыста, вучонага адзначана дзяржавай. В.У.Протчанка узнагароджаны знакамі «Выдатнік асветы БССР», медалём «За трудовое отличие», «Ветеран труда», медалём Францыска Скарыны. За асабісты ўклад у развіццё здольнасцей адоранай моладзі яму прысуджана ІІІ прэмія Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Васіль Ульянавіч Протчанка застаецца узорам адданага служэння роднай беларускай мове, педагогічнай навуцы, асабе вучня і настаўніка.

В.У.Чэчат,

доктар педагогічных навук, прафесар

зал'іф'ікацыі і перападрыхтоўку кадраў БДПУ)

ОНстытут павышэння